

роду типу *зілля, знання, полум'я*, а далі ставимо проблемне питання: Чому іменники *теля, каченя, плем'я*, що мають однаковий рід і таке саме закінчення в називному відмінку, що й виділені іменники, належать до четвертої відміни?

“Основною особливістю проблемного запитання є те, що воно має приховану суперечність”.

Суперечністю мовних явищ у проаналізованих двох прикладах є: 1) один і той же іменник може вживатися то в чоловічому, то в жіночому, навіть і в середньому роді (*малий плакса Петрик, мала плакса Оксана, воно плакса*); 2) іменники однакового роду і закінчення в називному відмінку однини (*зілля, теля, горня, левеня*) належать до двох різних відмін. Крім того, у наведених випадках наявна загально дидактична суперечність між актуальним рівнем знань і цими новими завданнями, які повинні розв'язувати учні.

О.І.Копица

ДІАЛОГ НА УРОЦІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК ШЛЯХ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТІСНО-РОЗВИВАЛЬНОГО НАВЧАННЯ

В данной статье рассматривается формирование культуры диалогической речи учащихся, а решение этой проблемы – в групповой деятельности школьников на уроках иностранного языка.

In this article forming of dialogue culture among students is considered, and solving of the problem is in group activity of pupils at the foreign language lesson.

Підготовка даної статті пов'язана з необхідністю вирішення такої проблеми, як розвиток мовленнєвої культури у сучасних школярів загальноосвітніх шкіл. Значні потенційні можливості у вирішенні питань з даної проблеми закладені в уроках іноземної мови.

Демократичні тенденції у житті суспільства знайшли свою реалізацію в особистісній орієнтованості освітніх систем. Гостро актуальною у сучасних освітніх процесах стає педагогічна взаємодія педагога з учнями на гуманістичних

засадах. Ученими і практиками доведено, що особистісно орієнтований підхід сприяє цілеспрямованому всебічному творчому розвитку учня. Відомо також, що особистісний розвиток школярів є об'єктивно необхідною умовою становлення майбутнього творчого фахівця.

Проблемі особистісно орієнтованих технологій приділила увагу О.М.Пехота, яка визначила гуманістичну орієнтацію як "напрямок у світовій науці про людину, що визнає своїм головним предметом особистість як унікальну цілісну систему, яка являє собою "відкриту можливість" самоактуалізації, властиву тільки людині" [5,35].

Сучасний розвиток освіти у вітчизняній науці та в зарубіжжі тісно пов'язаний з визнанням положення, що найвищий рівень потреб людини пов'язаний з її самоактуалізацією (саморозвитком). Проте названа потреба не досягається автоматично. Особистісно-розвивальне навчання можливе при реалізації принципу суб'єктності освіти, реалізація якого, в свою чергу, передбачає увагу до інтересів учнів, їх інтелектуальних можливостей і розвитку їх творчих здібностей. Проте розв'язання цих завдань потребує пошуку ефективних педагогічних технологій. Сьогодні педагоги називають різні підходи та технології, які відносять до особистісно-розвивального навчання. Загальноприйнята їх класифікація поки що в теорії педагогіки відсутня.

На наш погляд, один із основних прийомів впровадження особистісно-розвивального навчання є створення «особистісно орієнтованих педагогічних ситуацій». Кожна штучно створена педагогічна ситуація змушує учнів певним чином висловлювати думку для її вирішення або певною поведінкою розкривати своє відношення до її розв'язання. Будь-яка штучна ситуація поступово привчає школярів діяти самостійно. Крім того, у випадку, коли рішення, яке приймають учні, виявляється не ефективним, в них формується така якість особистості, як відповідальність. Педагогічно важливим є усвідомлення того, що прийняття будь-якого рішення потребує не тільки

самостійності, як якості особистості, але й відповідальності. Це положення актуальне і на уроках іноземної мови, оскільки при розв'язанні педагогічних ситуацій учням необхідно в діалозі доводити правильність своєї думки. Для того, щоб створити мотивацію спілкування на уроках з іноземної мови, необхідно використовувати ситуацію: реальну або умовну.

Дослідники (Ф.М.Рабінович, Г.В.Рогова, Т.Є.Сахарова) доводять, що вчителі іноземної мови мають розуміти важливість створення умов, які стимулюють діалогічне мовлення. До таких умов вони відносять: мотивацію, ситуативність та особистісну орієнтацію, які стають структурним компонентом уроку [4,123]. Урок, на якому створюються штучні педагогічні ситуації, що потребують прийняття з боку школярів самостійного рішення, стає більш ефективним, оскільки: учні навчаються самостійно творчо мислити; вступати в бесіду, зміст якої потребує культури діалогічного мовлення; сприяє підвищенню ефективності у вивченні іноземної мови; навчаються давати критичну оцінку проблемі, яка обговорюється; поповнюють власний глосарій з іноземної мови.

Урок, в структуру якого вчитель іноземної мови закладає штучно створену педагогічну ситуацію, потребує від учнів творчого міркування. Вступаючи в діалогічне спілкування, учень набуває не тільки пізнавальний досвід, але й досвід культури діалогічного мовлення.

Розкриваючи зміст сучасних освітніх технологій, дослідники А.З.Кіктенко, О.М.Любарська, О.М.Пехота зауважують, що вирішити завдання по розв'язанню педагогічної ситуації не можливо "тільки на рівні знань та репродукції. Тут немає простих відповідей, рішень та істин. Проживання та вихід з такої ситуації – це не минуле та майбутнє учня, а його сучасне" [5,37]. Саме таку особистісно орієнтовану ситуацію кожний педагог спроможний створити на уроці у формі діалога між вчителем та учнями або між учнями. Адже діалог на уроці – це не тільки обмін

інформацією або форма спілкування між двома співрозмовниками. Завдяки навчанню діалогу учні вчать ся оволодівати «принципами варіативності» у виборі фразеологічних доведень іноземною мовою. Але культура діалогічного мовлення потребує від учнів порівнювати зміст обраних речень, які (при наявності названої культури) мають бути яскравими, відображати характер і зміст висловленої думки. Мовленнєва культура, яка стає основою культури діалогічного мовлення, одночасно є і культурою мовленнєвого спілкування. Це положення сформулювала О.М. Казанцева, яка підкреслює, що діалогічне спілкування потребує від учнів уміння не тільки використовувати фразеологічні засоби для розкриття своїх почуттів, але й застосовувати їх як тактичні прийоми [2,241].

За вимогами діалогічного мовлення співбесідники розглядаються як рівноправні суб'єкти спільної діяльності. Учні тренуються оцінювати процес розгортання діалогу зі своїх особистих позицій, змінювати напрям діалогу. Цінність діалогу проявляється ще й в тому, що він, як стверджують О.Я.Гойхман та Т.М.Надеїна, передбачає постійну зміну ролей співрозмовників [3,131].

Досліджуючи проблему навчання діалогічного мовлення в ситуаціях рольової поведінки, Є.С.Аргустянянц дійшла такого висновку: якщо в процесі мовленнєвого спілкування комуніканти є «носіями певних соціальних ролей, формування мовленнєвих умінь та навичок можна розглянути як штучний процес засвоєння певного ряду ролей. Тому для ефективного формування мовленнєвих умінь та навичок слід використовувати ситуації рольової поведінки, в якій фігурують статусні, позиційні та ситуативні ролі» [1,6]. Ми вважаємо, що для реалізації особистісно-розвивального навчання мовленнєва ситуація на уроці з іноземної мови повинна бути проблемною. Обговорення проблеми на уроці – вже є справжній діалог. Під час висловлювання свого судження, власного відношення до конкретної ситуації або її оцінки учень вчиться погоджуватися або спростовувати думку співбесідника.

Разом з тим школярі мають навчитися вислуховувати співрозмовника та з повагою ставитися до його думок.

Найбільш ефективно проблемна ситуація може реалізовуватися на уроці іноземної мови у груповій діяльності. На наш погляд, групова діяльність – це ефективна форма навчання в малих групах учнів, які об'єднані загальною навчальною метою та співпрацюють з учителем та іншими учнями.

Стосунки між учителем та учнями набувають характеру співпраці, оскільки педагог безпосередньо втручається в роботу малих груп тільки тоді, коли в учнів виникають запитання. Крім того, групова навчальна діяльність дозволяє реалізувати природне прагнення учнів до співпраці на засадах діалогічного спілкування та взаємодопомоги. Робота в групах сприяє активізації діалогу та формуванню гуманних стосунків між школярами.

Перевагами діалогічного спілкування стають такі його результати: формування вміння доводити свою точку зору, культурно відстоювати її, уважно прислухатися до думок інших. Але діалог у ході уроку не може вважатися позитивним, якщо відсутня культура ведення діалогу. Крім того, на нашу думку, необхідно педагогу спостерігати за динамікою розвитку в учнів самостійності при формулюванні речень іноземною мовою.

Групова діяльність на уроці також виконує організаційну функцію: учні вчаться розподіляти обов'язки, спілкуватися одне з одним, розв'язувати конфлікти, які інколи виникають у спільній діяльності у випадку незгодженості думок при розв'язанні штучної ситуації.

Процес навчання сьогодні переорієнтовується на особистість учня. Педагогу (зокрема вчителю іноземної мови) необхідно проявляти щире повагу до особистості кожного школяра, врахувати особливості його індивідуального розвитку. Потрібно завжди ставитися до вихованця як до суб'єкта навчально-виховної взаємодії, але для цього педагогу слід володіти сучасними освітніми технологіями та застосовувати їх на практиці.

Література

1. Аргустянянц Е.С. Обучение диалогической речи в ситуациях ролевого поведения (языковой вуз, немецкий язык): Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. / Московский ордена Дружбы народов государственный педагогический институт иностранных языков имени Мориса Тореза. – М., 1982. – 25 с.
2. Казарцева О.М. Культура речевого общения: теория и практика обучения: Учебное пособие для студентов педагогических учебных заведений. – М.: Флинта, Наука, 1999. – 495 с.
3. Гойхман О.Я., Надеина Т.М. Основы речевой коммуникации: Учебник для студентов вузов, специализирующихся в области сервиса. – М.: Инфра-М, 1997. – 271 с.
4. Методика обучения иностранным языкам в средней школе/Под ред. Г.В.Роговой, Ф.М.Рабинович, Т.Е.Сахаровой. – М.: Просвещение, 1991. – 287 с.
5. Освітні технології: Навчально-методичний посібник/За ред. О.М. Пехоти – К.: Видавництво А. С. К., 2003. – 255с.

О.В.Ковшар

АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ЗАСОБАМИ ІМІТАЦІЙНО – ІГРОВОГО НАВЧАННЯ

В статтє автор определяет роль имитационно – игрового обучения в активизации познавательной деятельности учащихся, на уроке наводит примеры педагогических игр и описывает одну из них – мозговую атаку.

In the article the author determines the role of imitative and education with playing in activation of studying pupils' activity at classes, gives the examples of pedagogical games and describes one of them – brain storm.

Реформування сучасної школи ставить перед собою одну із цілей – це активізацію навчальної діяльності,